

ELK KIND EEN LEZER

Het versterken van het technisch lezen nader bekeken

Dr. Kees Vernooy
APELDOORN
26 september 2019

WAT LAAT HET RAPPORT *Dyslexieverklaringen:* *verschillen tussen scholen nader bekeken* VAN DE INSPECTIE ZIEN?

Onvoldoende aandacht voor:

- Het technisch lezen en spellen in de school (het aanbod);
- Zwakke lezers en spellers worden onvoldoende ondersteund (de hulpverlening).

Verder de kritische vraag (Vernooy 2019): verlaten de kinderen de school met een AVI-E6 niveau voor technisch lezen? Die vraag wordt niet beantwoord.

Meer specifiek

- 1 op de 7 scholen heeft haar aanbod niet in orde (15%);
- Op bijna 40% van de scholen is de instructie voor lezen niet in orde; bij spelling is dat bij 25% van de scholen (zorgniveau 1);
- Zorgniveau 2 wordt op 50% van de scholen voor lezen niet goed/zorgvuldig uitgevoerd; voor spelling is dit 40%;
- Zorgniveau 3 is op 30% van de scholen niet aanwezig.

Andere aandachtspunten:

- Het kenmerk dat het minst vaak aanwezig blijkt, is de kwaliteit van de instructie die de leraren geven. Deze is voor lezen bij meer dan een op de drie scholen niet duidelijk en doelgericht (37%).
- Meer dan 50% van de scholen heeft de zorgniveaus niet op orde!
- 35% van de scholen werkt onvoldoende opbrengstgericht;
- Bij 18,2% is de taakgerichtheid en op 19,4% van de scholen laat het omgaan met tijd te wensen over.

Kent het leesonderwijs kwaliteitsproblemen? Ja!

- 37 % van de leerkrachten geeft geen doelgerichte, duidelijke instructie;
- Rond de 50% van de scholen heeft het zorgaanbod niet op orde;
- 35% van de scholen werkt onvoldoende opbrengstgericht.

Het effect? Juist risicolezers vallen op die scholen uit.

Jan Rijkers, voorzitter van de Taalraad (2019)

Verklaring lage niveau van begrijpend lezen:

"Uit PIRLS weten we dat veel minder tijd gereserveerd wordt voor lezen dan 20 jaar geleden. Er is vooral minder aandacht voor technisch lezen, het vlot kunnen verklanken van wat er staat. Vlot technisch kunnen lezen is essentieel, maar het schiet erbij in omdat scholen in Vlaanderen en Nederland veel andere doelstellingen moeten realiseren: EHBO, tanden poetsen, beweging, drugpreventie, gezond leven, met geld leren omgaan ..."

Wat moet er n.a.v. het inspectierapport gebeuren?

Schoolbeleid: hoe verbeteren we het technisch lezen en spellen, maar ook de ondersteuning van zwakke lezers en spellers.

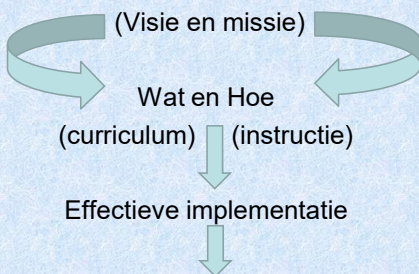
MAAR OOK: het stellen van doelen om het aantal dyslexieverklaringen en laaggeletterden te verminderen.

- Het aantal leerlingen met een dyslexieverklaring zal maximaal 5% zijn en we brengen het aantal laaggeletterde leerlingen terug tot maximaal 7,5%.
- Haalbaar? De helft van de scholen zit op 'Blomert-niveau' (Inspectie 2019).

Het realiseren van dergelijke ambitieuze doelen betekent dat scholen **doelgerichte interventies** moeten uitvoeren om deze doelen te realiseren.

Wat vraagt betere resultaten technisch lezen en spellen?

Waarom/Doelen

Monitoring: Wat zijn onze opbrengsten?

HET WAAROM

WAAROM IS TECHNISCH LEZEN BELANGRIJK?

- De wetenschap: als kinderen in groep 3 niet goed starten, worden ze nooit een goede lezer, omdat technisch lezen de hoeksteen van het begrijpend lezen is;
- Er bestaat wetenschappelijke consensus dat vlot technisch lezen fundamenteel voor goed begrijpend lezen is; sommige onderzoekers zeggen dat je minimaal 50-70 woorden per minuut moet kunnen lezen om de tekst te begrijpen;
- Vroegtijdig etiketteren als zwakke lezer moet worden voorkomen (Hattie 2012);
- Er bestaat wetenschappelijke consensus dat bijna elk kind kan leren lezen (zie in dat verband o.a. de effecten van het LISBO- ,ELLO- en het Enschedese leesverbetertraject); elk kind kan met de juiste ondersteuning leren lezen (Vernooij, 2017).

Wat weten we nog meer?

- Slecht technisch lezen is de beste voorspeller voor slecht begrijpend lezen.
- Ofschoon technisch lezen slechts één van de onderliggende vaardigheden is, is het een kritische component:
 - *Je kunt decoderen wat je niet kunt lezen, maar ...*
 - *Je kunt niet begrijpen wat je niet kunt decoderen!*

Foorman (2006): Van alle kinderen met leerproblemen in scholen heeft 80 á 90% op de eerste plaats problemen met lezen, waarbij het meestal om technisch lezen gaat.

Onderscheid laaggeletterd - dyslexie

Volgens prof. Aryan van der Leij (2016):

- Laaggeletterdheid is een gevolg van een gebrek aan gerichte instructie en oefening, dus een onderwijsprobleem;
- Dyslexie is wat er overblijft nadat laaggeletterdheid is bestreden.

Kortom: Niet alleen kinderen met dyslexie hebben leesproblemen! (Ceyssens, 2018).

WAT VRAAGT HET BEGRIJPEN VAN EEN TEKST VAN DE LEERLING? (Vernooy 2019)

(Vloeiend lezen x Woordenschat/Achtergrondkennis x Tekstkennis) metacognitief handelen

Tekst

Decoderen, woordenschat/achtergrondkennis, vloeiend lezen, tekstkennis en metacognitief handelen werken tijdens het leesproces samen. Vloeiend lezen en woordenschat/achtergrondkennis zijn primaire voorspellers voor begrijpend lezen.

BELANGRIJKSTE KNELPUNTEN TECHNISCH LEZEN (Vernooy 2018)

- Kinderen zijn vanwege ontbreken preventie onvoldoende toegerust om goed in groep 3 te starten (problematiek van doorkleuteren, Marreveld 2018; geringe effect ervan (Vernooy 2019));
- De hoge uitval in groep 3. Bijna 30% (Vernooy, 2015);
- Onvoldoende stimulering vlot en vloeiend lezen vanaf groep 3 en onvoldoende onderhoud van het technisch lezen na groep 5 (zie Nielen 2016);
- Toename laaggeletterdheid en het aantal dyslexieverklaringen;
- Zorgelijk de opkomst van 'leesprofeten'!

Illustraties

Leesrijpheid

Leesrijpheid is een onzinbegrip; leren lezen zit niet in de genen!

Byrnes & Wasik (2019): leidde tot geen aandacht voor lezen in de periode van 0 – 6 jaar.

Bewegen en leren lezen

HET WAT

Fasen technisch lezen

- Voorschools/groep 1 en 2: goede leesstart

- Groep 3: vlot en vloeiend leren lezen

- Groep 4 – 6: vlot en vloeiend leren lezen

- Groep 7 – 8: onderhoud en uitbouw vlot en vloeiend lezen

De wetenschap en vroege interventies

Vroegtijdige interventies in de kleutergroepen en groep 3 hebben volgens Richards-Tutor e.a. (2015) gemiddelde tot grote effecten voor de beginnende leesvaardigheid ($d = 0.58 - 0.91$).

Kenmerk van deze effectieve interventies:

- Expliciete instructie
- Het gebruik van een interventieprogramma

Zie het effect van BOUW

Illustratie

Effectieve vroegtijdige interventie BOUW

BOUW: bestrijdt laaggeletterdheid en dyslexie (afname met 60-65 % in D/E categorie).

Dimensies Effectief leren lezen groep 3

Wat (leesinhoudelijke dimensie)

- systematische aandacht voor de letter-/klankkoppeling en auditieve synthese
- besteed veel aandacht aan automatisering:
 - eerste helft mkm-niveau;
 - tweede helft meerlettergrepige woorden
- Onderhoud in de tweede helft het mkm-niveau

Hoe (Instructie dimensie)

- behandel de methode volledig in groep 3
- doelgerichtheid (minimaal AVI E3);
- convergente differentiatie (heterogene aanpak);
- vroegtijdig signaleren en reageren;
- expliciete directe instructie;
- tijd (minimaal 400 minuten exclusief taalgedeelte)

MONITORING LEESRESULTATEN

MOMMERS (2005)

Mommers (2005): het verschil in groep 3 tussen minder effectieve en effectieve leerkrachten is het al of niet veel aandacht hebben voor **automatisering** tijdens het leren lezen.

De wetenschap en vloeiend lezen

'Nauwkeurig en snel kunnen lezen is zo fundamenteel voor het leessucces van leerlingen, dat het een recht voor leerlingen zou moeten zijn dat scholen daaraan aandacht besteden' (Kame'enui en Simmons (2001).

Is vloeiend lezen niet nauwer verbonden met technisch lezen dan met begrijpend lezen? **Nee!**
Vloeiend hardop lezen beïnvloedt het begrijpend lezen (Stevens e.a. 2014).

Relatie van op woordniveau lezen met begrijpend lezen	Relatie van vloeiend lezen met begrijpend lezen
.53	.83

Jenkins, Fuchs, Espin, Van den Broek, & Deno, 2003

Het belang van vloeiend lezen. Ook na groep 6.

Dissertatie Thijs Nielen (2016). Door gebrek aan oefening stagneert de ontwikkeling van leesvaardigheden na groep 6 en daarmee het plezier in lezen.

Vernooy (2017): Vloeiend lezen moet onderhouden worden!

Rol automatisering bij technisch lezen

Wat vooral centraal stellen bij VLL in de tweede helft van het schooljaar in groep 3?

Veilig & Vlot is het belangrijkste leermiddel van VLL.

Waarom?

Verschillen tussen groepen worden voor het grootste deel bepaald door de frequentie, de intensiteit en het enthousiasme waarmee Veilig & Vlot wordt gebruikt;

Uit de toetsresultaten blijkt, dat er een duidelijk verband bestaat tussen de resultaten bij technisch lezen en het gebruik van Veilig & Vlot.

Nodig bij leren lezen: sterke nadruk op automatisering!

Rol Estafette Vloeiend en Vlot in groep 4 -6

Vloeiend & vlot behandelt per AVI-niveau de leesmoelijkheden op woord-, zins- en tekstniveau. Vloeiend & vlot is bedoeld voor leerlingen in Aanpak 1 en 2. Je zet de boekjes in als extra oefening op woord-, zins- en tekstniveau. Met Vloeiend & vlot kun je ook het vloeiend lezen (met nadruk voor intonatie) of op tempo lezen van een tekst laten oefenen. Verder kun je de kaarten inzetten als extra instructie over een bepaalde leesmoelijkheid.

Een voorbeeld zijn de analogierijtjes, waarbij de nieuwe leesmoelijkheid in kleur is afgedrukt. Een volgende kaart oefent de nieuwe leesmoelijkheid dan samen met eerder aan bod gekomen leesmoelijkheden. Zo worden nieuwe leesmoelijkheden geautomatiseerd.

EFFECTIEF VOOR VLOT EN VLOEIEND LEZEN

- Groep 3 en 4: de eerste 10 minuten aandacht voor automatisering. Bijv. Veilig en Vlot. Automatiseren is cruciaal voor vlot technisch lezen;
- Groep 4 – 8: Vloeiend & Vlot

EN VERBETEREN SPELLEN?

Gebruik vooral goede methoden als Taal actief en Staal goed!

HET HOE

Cruciaal bij het hoe

- Het stellen van doelen
- De leesinstructie/-kwaliteit
- De zorg voor zwakke lezers en spellers
- De rol van tijd

Stappen schoolverbeteringsaanpak

Breng de situatie in kaart. Wat zijn de huidige resultaten voor technisch lezen en spellen?

Stel doelen

Verbeter het aanbod voor technisch lezen en spellen en breng de zorgniveaus op orde

Zorg voor voldoende tijd

Monitor het verbeteringsproces

HET STELLEN VAN DOELEN

Twee niveaus:

- Maximaal 5 % dyslexieverklaringen en maximaal 7,5% laaggeletterden;
- Streven naar AVI E6 als niveau van functionele geletterdheid

DE ROL VAN TIJD

- Ingeroosterde tijd
- Zorgtijd
- Taakgerichte leertijd

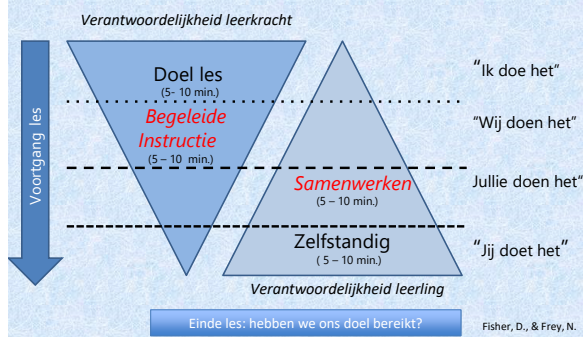
Kindvolgend versus kindleidend

Professor Aryan van der Leij (2018)

'Effectief lees- en spellingsonderwijs dient kindleidend te zijn en niet kindvolgend.'

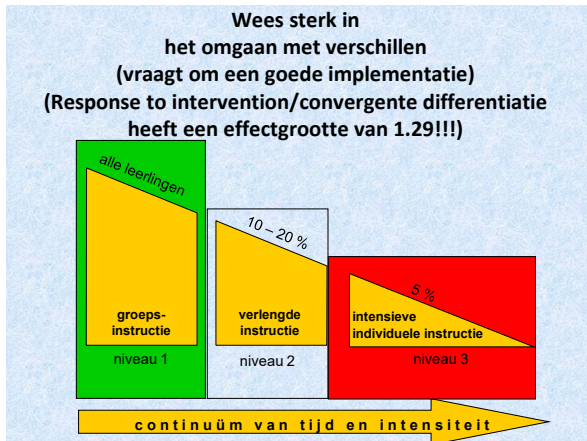
Geef expliciete directe instructie ($d = 0.60$)

De te onderscheiden zorgniveaus

- Zorgniveau 1: **doelgerichte groepsinstructie**, voldoende tijd, gebruik goede methoden en methodieken, goed klassenmanagement en systematisch de ontwikkeling volgen;
- Zorgniveau 2: **doelgerichte activiteiten voor de 25% zwak presterende leerlingen** die extra instructie- en oefentijd moeten hebben c.q. begeleide inoefening en feedback (intensieve instructie);
- Zorgniveau 3: gaat om **de hulp aan de zwakste 10% leerlingen**; de intensivering van zorgniveau 2 is niet voldoende. Wordt personeel met inhoudelijke expertise bij betrokken.

Shanahan (2018). Leesresultaten verbeteren alleen door meer instructie

Effectiviteit verlengde instructie Zorgniveau 2

- Er bestaat een empirische basis die laat zien dat verlengde instructie de leesvaardigheid verbetert. **Effectgrootten van .40** en hoger (zie Case e.a. 2014, Wanzek e.a. 2016);
- Vaughn e.a. (2010) stellen dat de effectiviteit van verlengde instructie vooral afhangt van **de mate van intensiteit**. Met maximaal 5 kinderen in een 'intensieve' groep kan de leerkracht haar aandacht richten op individuele kinderen en er zeker van zijn dat elk kind participeert;
- Volgens Richard-Tutor (2015) bestaat er **geen significant verschil tussen individuele interventies en interventies in kleine groepen**;
- **De lengte van de interventies** voorspelt niet de grootte van het effect. Dit betekent dat te lange interventies, bijv. boven de 30 minuten, geen betere resultaten geven; elke dag 15 minuten verlengde instructie bieden is effectiever dan anderhalf uur op vrijdagmiddag;
- De vooruitgang minstens twee keer per maand **monitoren**.

Illustratie

HET BELANG VAN HERHAALD LEZEN.

Een meta-analyse van Therrien (2004) toont dat herhaald lezen een evidence based strategie is voor zowel vlot en vloeiend lezen als voor begrijpend lezen. Kinderen met leesproblemen profiteren daarvan. Het effect voor vlot lezen is groter (d.83) dan voor begrijpend lezen (d.67).

Stevens, Walker & Vaughn (2016):
Herhaald lezen is de meest
effectieve interventie!

Van der Leij (2006)

Wat werkt?

Oefenen, oefenen, oefenen, oefenen.....

"Dat oefenen richt zich op het lezen en spellen. Dus als het kind problemen heeft met het onthouden van bepaalde letters, bijvoorbeeld de eu of de ui, worden die geoefend.

Heeft het problemen met het onderscheiden van klanken in woorden, worden die aangepakt.

En dyslectische leerlingen?

Wat werkt volgens onderzoek het beste voor dyslectische leerlingen?

Gestructureerd leesonderwijs is de meest effectieve methode van leesonderwijs voor dyslectische leerlingen! (Kearns, Hancock, Pugh & Frost 2019).

En laaggeletterdheid? Joseph Torgesen (2005)

Onderzoek wijst meer en meer uit, dat er in de praktijk dikwijls geen duidelijke lijn te trekken is tussen de ondersteuning die zwakke technische en dyslectische lezers nodig hebben.

Wat in het algemeen geldt voor zwakke lezers, geldt meestal ook voor dyslectische lezers. Beide groepen profiteren het meest van directe instructie op het gebied van de letter-klankkoppeling met veel aandacht voor automatisering (vlot lezen).

TOT SLOT

Geletterdheid is een verantwoordelijkheid
voor alle leraren!

(Vernooy 2016)

Alle initiatieven die een school
onderneemt, zijn minder belangrijk dan
kinderen goed leren lezen!

(Snow 2014)

En de zwakke lezers?

In de praktijk zien schoolleiders en leraren

- dikwijls alleen maar de lage toetsresultaten en niet het leed dat dit bij zwakke lezers veroorzaakt,
- vaak probleemgedrag en spreken met elkaar daarover, terwijl de zwakke lezer juist zijn gevoel van hulpeloosheid probeert te uiten;
- dat zwakke lezers veel van het onderwijs missen, want het is gemakkelijk voor verschillende zaken geen aandacht te hebben.

dank u wel!

Voor meer informatie:
cgtvernooy@gmail.com
0645285775